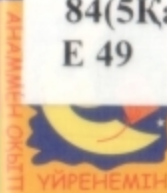

84(5Қаз)

Е 49

ӘЛІБІ

5-7
жас

МАҚҰЛЫҚТАР

аруна
© 2008

МАҚҰЛЫҚТАР

ЖАМЫЛ ОБЛЫСТЫҚ БАЛАЛАР МЕН
ЖАСӨСПІРІМДЕР КІТАПХАНАСЫ

БАЛАЛАР СЕКТОРЫ

аруна

В А С П А С ы

301925

"ЖАМЫЛ ОБЛЫСТЫҚ
БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕР
КІТАПХАНАСЫ"

Аа

Бі-ле-тін бар кім?
«А» әр-пін,
Қай жырт-қыш
Ай-та а-лар ай-қын?
(Арыстан, ақырып)

Әә

Бі-ле-тін бар кім?
«Ә» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Әуілдек, әуілдеп)

В в

Бі-ле-тін бар кім?
«В» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Сарғалдақ, «ви-у-ли-у» деп)

Б б

Бі-ле-тін бар кім?
«Б» әр-пін,
Қай ма-құ-лық
Ай-та а-лар ай-қын?
(Бақа, бақылдап)

Г г

Бі-ле-тін бар кім?
 «Г» әр-пін,
 Қай жән-дік
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Ара, гуілдеп)

F f

Бі-ле-тін бар кім?
 «F» әр-пін,
 Қай құс
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Гагара, «ггагга-ггагга» деп)

Дд

Бі-ле-тін бар кім?
 «Д» әр-пін,
 Қай құс
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Шымшықтың бір түрі
 қарақшы-тиранн – «де-
 ди-ди-ди» деп)

Ее

Бі-ле-тін бар кім?
 «Е» әр-пін,
 Қай жа-ну-ар
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Ешкі, «бе-бе» деп)

Бі-ле-тін бар кім?
 «Ё» әр-пін,
 Қай құс
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Қайшыауыз, «киё-киё» деп)

Ёё

Жж

Бі-ле-тін бар кім?
 «Ж» әр-пін,
 Қай жән-дік
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Қоңыз, гүжілдеп)

Зз

Бі-ле-тін бар кім?
 «З» әр-пін,
 Қай жән-дік
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Маса, ызыңдап)

Ии

Бі-ле-тін бар кім?
 «И» әр-пін,
 Қай жа-ну-ар
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Есек, «иа-иа» деп)

Ий

Бі-ле-тін бар кім?
«Й» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Жасыл тоқылдақ,
«клей-клей-клей» деп)

Кк

Бі-ле-тін бар кім?
«К» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Көкек, көкектеп)

Қ қ

Бі-ле-тін бар кім?
«Қ» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Қарға, қарқылдап)

Л л

Бі-ле-тін бар кім?
«Л» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Солтүстік америка-
лық «кильдир» деп
аталатын торгай,
«киль-ди-киль-ди» деп)

Мм

Бі-ле-тін бар кім?
«М» әр-пін,
Қай жа-ну-ар
Ай-та а-лар ай-қын?
(Қой, маңырап)

Нн

Бі-летін бар кім?
«Н» әрпін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Сары шымшық,
«ин-чи-ин-чи» деп)

Бі-ле-тін бар кім?
«Н» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Қаз, қаңқылдап)

Нн

Оо

Бі-ле-тін бар кім?
«О» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Тұйетауық, «қоқ-қоқ» деп)

Ө ө

Бі-ле-тін бар кім?
«Ө» әр-пін,
Қай мал
Ай-та а-лар ай-қын?
(Сиыр, мөңіреп)

П п

Бі-ле-тін бар кім?
«П» әр-пін,
Қай мал
Ай-та а-лар ай-қын?
(Жылқы, пысқырып)

Рр

Бі-ле-тін бар кім?
 «Р» әр-пін,
 Қай жа-ну-ар
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Ит, ырылдап)

Сс

Бі-ле-тін бар кім?
 «С» әр-пін,
 Қай ма-құ-лық
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Жылан, ысылдап)

Т т

Бі-ле-тін бар кім?
«Т» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Тоқылдақ, тоқылдап)

У у

Бі-ле-тін бар кім?
«У» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Ұлар, улап-шулап)

Ү ү

Бі-ле-тін бар кім?
«Ү» әр-пін,
Қай жырт-қыш
Ай-та а-лар ай-қын?
(Қасқыр, ұлып)

Ү ү

Бі-ле-тін бар кім?
«Ү» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Үкі, үгілеп)

Бі-ле-тін бар кім?
«Ф» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Қара шымық,
«фи-ти-фи-ти» деп)

Бі-ле-тін бар кім?
«Х» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Сақалды жапалақ,
«ху-ху» деп)

Бі-ле-тін бар кім?
 «Һ» әр-пін,
 Қай құс
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Бәбісек – сасықкөкек, «һудо-
 тут, һудо-тут» деп)

ҺҺ

Цц

Бі-ле-тін бар кім?
 «Ц» әр-пін,
 Қай құс
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Жасыл сарықас,
 «ци-фи-ци» деп)

Чч

Бі-ле-тін бар кім?
«Ч» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Қалақай торғай,
«чир-р, чир-р» деп)

Шш

Бі-ле-тін бар кім?
«Ш» әр-пін,
Қай ма-құ-лық
Ай-та а-лар ай-қын?
(Тышқан, шиқылдап)

Щщ

Бі-ле-тін бар кім?
 «Щ» әр-пін,
 Қай құс
 Ай-та а-лар ай-қын?
 (Пайыз торғай,
 «щегл-щегл-щег» деп)

Ъъ

«Ъ» әр-пін,
 Ай-та а-лар ай-қын,
 Ма-құ-лық жоқ,
 Бі-ле-ді о-ны әр-кім.
 Е-се-сі-не,
 Ма-құ-лық-тар-ды тү-сі-ре-тін
 Фо-то-ап-па-рат-та не бар?
 (Объектив – «ъ» әрпі бар)

Ы ы

Бі-ле-тін бар кім?
«Ы» әр-пін,
Қай жән-дік
Ай-та а-лар ай-қын?
(Шыбын, ызылдап)

Бі-ле-тін бар кім?
«І» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Кекілік, «ке-кі-лік» деп)

І і

бъ

Бі-ле-тін бар кім?
«Б» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Лашын, «кьяк-
кьяк» деп)

Ээ

Бі-ле-тін бар кім?
«Э» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Сайрақ: сайрағыш
борылдақ торғай
«дрэ-дрэ-дрэ» деп)

Юю

Бі-ле-тін бар кім?
«Ю» әр-пін,
Қай құс
Ай-та а-лар ай-қын?
(Сарыалқым, «крю-
крю» деп)

Яя

Бі-ле-тін бар кім?
«Я» әр-пін,
Қай ма-құ-лық
Ай-та а-лар ай-қын?
(Мысық, мияулап)

Е-лік

Ен да-ла-да ел-ік жүр,
Е-мін-ер-кін ө-ріп жүр.

Кө-бе-лек

Көк ке-ре-мет көк-пең-бек,
Көк-пең-бек көк-те, кө-гал-да,
Көл-бең-де-ген кө-бе-лек.
Кө-рі-не-ді көп-тен көп.

«Қ» әр-ті-не мы-сал

Қа-нат қа-ша-ған қа-ра құ-нан-ды қам-шы-мен қам-шы-лап, қу-а-лап қа-йы-рып, қо-ра-ға қай-та қа-ма-ды.

Піл

Пай—пай, піл-дің күш-ті-сі—ай,
Піл пай-да-лы үй-рет-кен.
Па-ра—пар ол кран-ға,
Бө-ре-не-ні сүй-рет-кен.

«Тү-йе»

Тү-йе-та-уық, тү-йе-құс-тың, тү-йе-нің,
Тү-рін та-нып,
То-бық-тай түй-ін тү-йе-рім:
Түп — та-мы-ры
Та-рай-тү-ғын те-рең-нен,
Тү-бі тек-тес, ту-ыс-тас деп бі-ле-мін.

Жұм-бак-тар

Се-кун-ды жоқ
«Тық—тық» ет-кен,
Е-се-сі-не,
«Қыт—қыт» ет-кен,
Қа-на-ты бар,
Са-ға-тым бар.

Өз а-тын ө-зі
ай-та а-лар,
Қай-та—қай-та
қай-та-лар,
Бұл құс қа-шан
жай та-бар?

Ө-зі — зәр-лі,
Бер-ге-ні —
нәр-лі.

*Жауаптары:
әтеш, көкек, ара*

Кей-пі — піл-дей,
Кө-ле-мі — тіл-дей.

Е-те-гін-де —
Қал-та-сы,
Қал-та-сын-да —
Ба-ла-сы.

Жауаптары:
тышқан, кенгуру

Айт-қа-ның-ды
айт-қан,
Қай-та-лап
жат-қан,
Тор-да ұс-тап
бақ-қан.

І-лі-ніп тө-бе-де,
Ұй-ық-тай-тын не-ме-не?

Жауаптары:
тотықұс, жарғанат

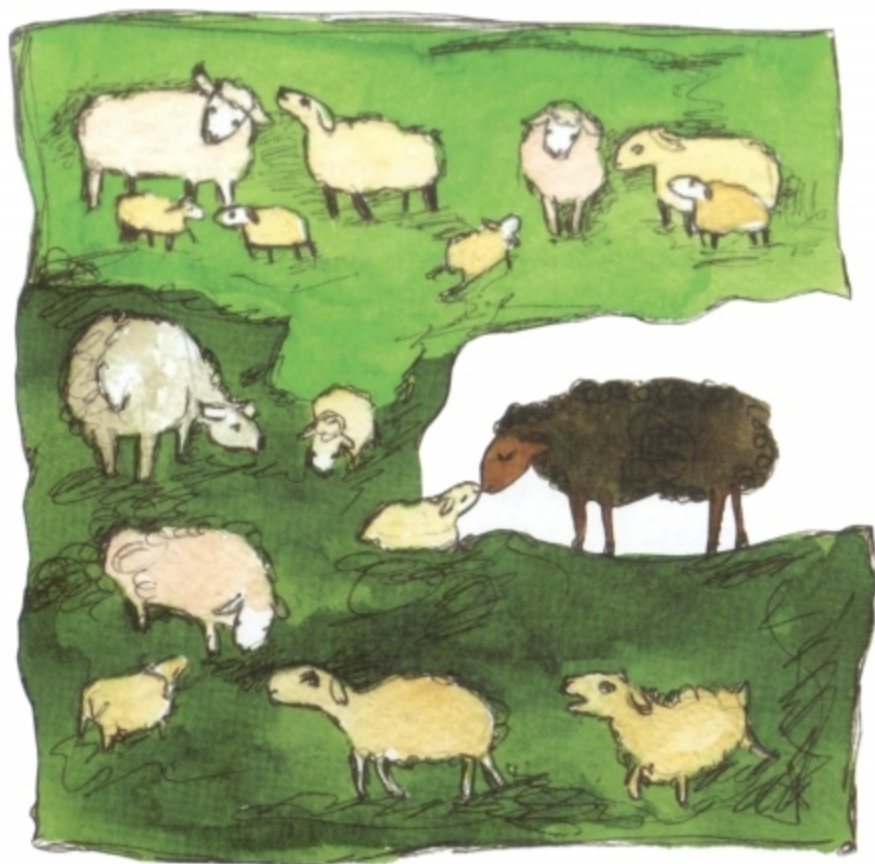
Қан-ша қо-йым бар?

Был-тыр бол-ды
жал-қы қо-йым,
Е-гіз қо-зы тап-ты о-ным.
Би-ыл жә-не ө-зі ту-ды,
Та-ғы е-кі қо-зы ту-ды.

Қос қо-зы-сы был-тыр ту-ған,
Бір-бір қо-зы би-ыл ту-ған.
Сон-да бә-рі не-ше де-ші?
Жүй-рік-те-рің е-сеп-те-ші.

Жауабы:
жеті

Та-ғы о-сы-лай қай-та-лан-са,
 Ке-лер жы-лы, ал, айт, қан-ша?
 Е-гер е-гіз ө-зі ту-са,
 Бас-қа-сы бір-бір қо-зы ту-са.

Жауабы:
 он бес

Мал төл-де-рі та-ныс-ты

— Ту-ған ме-нен бұ-рын,
Төрт а-ғам бар, — де-ді құ-лын, —
Бір жас үл-кен ме-нен,
Те-те а-ғам —
Тай де-ген.
О-дан үл-кен — құ-нан,
О-дан үл-кен — дө-нен.
О-дан үл-кен — бес-ті...
«Көп-піз» деу-ге көш-ті...
Бұ-ған құ-лақ түр-ген:
— Үш әп-кем бар үл-кен, —
Де-ді бұ-зау:
— Са-на,
Бі-рі о-ның —
та-на.

О-дан соң — кұ-на-жын,
О-дан соң — дө-не-жін...
— Біз, ү-шеу-міз ө-зі, —
Де-ді сон-да қо-зы,
Тоқ-ты — е-кі жас-та,
І-сек — үш-тен ас-қан.
Не деп айт-ты лақ де:
— Мен-де жал-ғыз әп-ке,
А-ты — ші-біш о-ның...
Бас-қа еш-кі-мі жо-ғын...
— Жал-ғыз-бын, — деп то-рай,
Кү-міл-жі-ді со-лай...

Ба-лык-тын ту-ған кү-ні

Бір ба-лык ту-ған кү-ні-не,
Ша-қыр-ды бә-рін ү-йі-не.
Ең ал-ды бар-ды ұ-лу-ға,
Той той-лап сай-ран құ-ру-ға.
Үй-ле-рі көр-ші сол маң-да,
Со-дан соң соқ-ты шор-тан-ға.
Ең жақ-сы құр-бы қа-та-ры,
Ша-қыр-ды жә-не ба-қа-ны.

Құт-тық-тап бә-рі ба-лық-ты,
Кеш бо-йы той-лап қа-лып-ты.

Үй-рек-тің ба-ла-па-ны

Бо-за-рып қа-лай таң а-та-ды,
Ө-зен-де үй-рек ба-ла-па-ны.

Жү-зе-ді ке-ліп, шо-мы-ла-ды,
Же-те ал-мас қу-ып о-ны бә-рі.

Жа-ға-дан сәл-пәл қа-шы-ғы-рақ,
Жай-қа-лып өс-кен жа-сыл құ-рақ.

Той-ды-рып та-мақ а-зан-да кеп,
Тұм-сы-ғын ен-ді та-за-лар көп.

А-я-ғын жал-пақ жу-ып а-лып,
Күр-ке-сі-не түн-де ұй-ық-тар ба-рып.

Тас-ба-ка

Тас-ба-қа із-дер жаң-ға-лақ,
Жей-де-сін тап-пай, сан қа-рап.

«Дәл бү-гін күн-нің ке-шін-де
Жей-дем-нің ба-ры е-сім-де.

О-ны мен су-ға сал-ған-мын,
Жу-ған соң күн-ге жай-ған-мын.

Те-ре-зе жақ-қа бар-дым да,
Ү-тік-теп жә-не ал-дым да...»

Рас е-кен! Бү-ған не дер-сің!
Те-ре-зе-ден тап-ты жей-де-сін.

Қа-ла-ның ба-ла-сы

Қа-ла-да ө-сіп, а-уыл бе-тін көр-ме-ген ба-ла ә-ке-сі-мен кө-ше-де се-ру-ен-деп жүр. Ол тас жол-мен ә-рі-бе-рі зу-лап ө-тіп жат-қан кө-лік-тер-дің мар-ка-сын дәл та-нып, ә-ке-сі-не ай-тып ке-ле-ді.

- Мы-нау — «Мер-се-дес»...
- Ал мы-нау — «Вол-га».
- Ал мы-на ма-ши-на — «Воль-во».
- Мы-нау — «Жи-гу-ли».
- Мы-нау — «То-йо-та Ко-ро-на».
- Мы-нау — «Джип».

- Бұл — «Маз-да».
- Ә-не — «Су-ба-ру».
- Бұл — «Ге-ленд-ва-ген».
- Бұл — «Ми-цу-би-си Га-лант».
- Бұл — «Ми-цу-би-си Пад-же-ро».
- Мі-не, мы-нау — «Пор-ше Ка-йен».
- А-нау кет-кен — «Нис-сан Пат-рол».

Ба-ла-сы-ның бә-рін дұ-рыс ай-тып ке-ле
жат-қа-ны-на ә-ке-сі ра-зы бо-лып:

- Жа-рай-сың! Еш қа-те-лес-кен жоқ-сың,
- деп мақ-тап қой-ды...

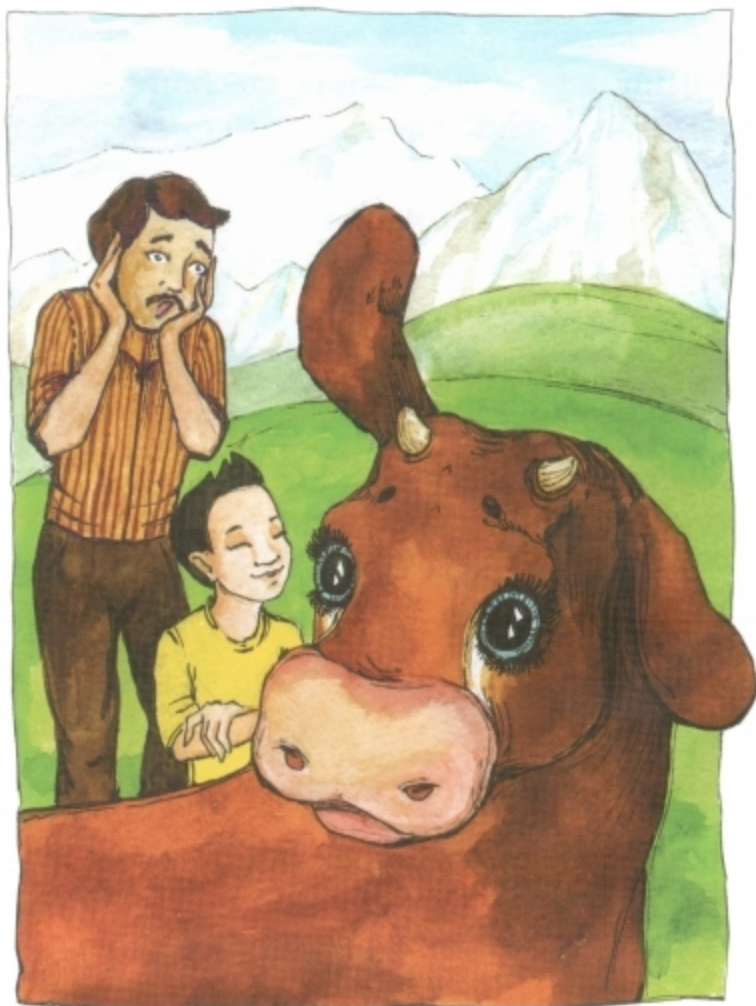
Ә-ке-лі-ба-ла-лы е-ке-уі-не кө-ше-де бұ-зау же-
тек-теп ке-ле жат-қан а-дам қар-сы кез-дес-ті.

— Ал мы-нау не? — де-ді ә-ке-сі ба-ла-сы-на сы-най қа-рап.

Ба-ла бұ-рын-соң-ды бұ-зау-ды көр-ме-ген. Қат-ты ой-ла-нып қал-ды. Со-дан соң:

— Ит бұл, — деп жа-уап бер-ді. — Үл-кен ит е-кен, — де-ді та-ғы да...

Тап-қыр-лык

Қа-ры-ны аш-қан Ба-қыт-жан се-нек-те-гі сө-ре-лер-де тұр-ған бан-кі-де-гі та-ры-ны май-ға шы-лап же-мек-ке, қо-лы-на бір ке-се а-лып, со-ған та-ры са-лып жа-тыр.

О-қыс-та та-ры сал-ған ке-се-сі қо-лы-нан ұ-шып ке-тіп, та-ры е-ден-ге тө-гі-ліп қал-ды.

Ша-шыл-ған та-ры е-ден-ге тү-гел жа-йы-лып кет-кен.

Ен-ді не а-мал іс-тей-ді?

Қо-лы-мен сы-пы-рып жи-нап кө-ріп е-ді, та-ры қо-лы-на і-лі-гер бол-ма-ды.

О-сы кез-де ау-ла-да жүр-ген та-уық-тар-дың «қыт-қыт-та-ға-ны» ес-тіл-ді. Ба-қыт-жан аз-кем ой-ла-нып тұр-ды да, ау-ла-ға жү-гі-ріп шы-ғып, та-уық-тар-ды қу-а жө-нел-ді.

Қу-а-лап жү-ріп бі-ре-уін ұс-тап а-лып, се-нек-ке қай-та кір-ді де, та-уық-ты бо-са-тып жі-бер-ді.

Та-уық е-ден-де ша-шы-лып қал-ған та-ры-ны жал-ма-жан шо-қу-ға кі-ріс-ті.

Тап-қан а-ма-лы-на ма-сат-тан-ған Ба-қыт-жан ыр-жи-ып тұр.

Е-ден-де-гі та-ры-ны тү-гел шо-қып біт-кен кез-де, ол та-уық-ты тыс-қа шы-ға-рып жі-бер-ді.

А-қыл-ды кім, а-қыл-сыз кім?

Кеш-құ-рым мал-дар ө-ріс-тен а-уыл-ға қай-тып ке-ле-ді. Ел қол-да-ры-на бір-бір шы-бық а-лып, мал-да-рын үй-ге ай-дап ә-ке-лу-ге а-уыл сыр-ты-на шық-қан.

Е-сен ой-нап жүр-ген жол-дас-та-ры-на мақ-та-нып тұр.

— Біз-дің си-ы-ры-мыз а-қыл-ды, о-ның ал-ды-нан шы-ғу-дың ке-ре-гі жоқ. Ол ө-зі-ақ үй-ді та-уып ке-ле-ді. Біз о-ған еш әу-ре бол-май-мыз...

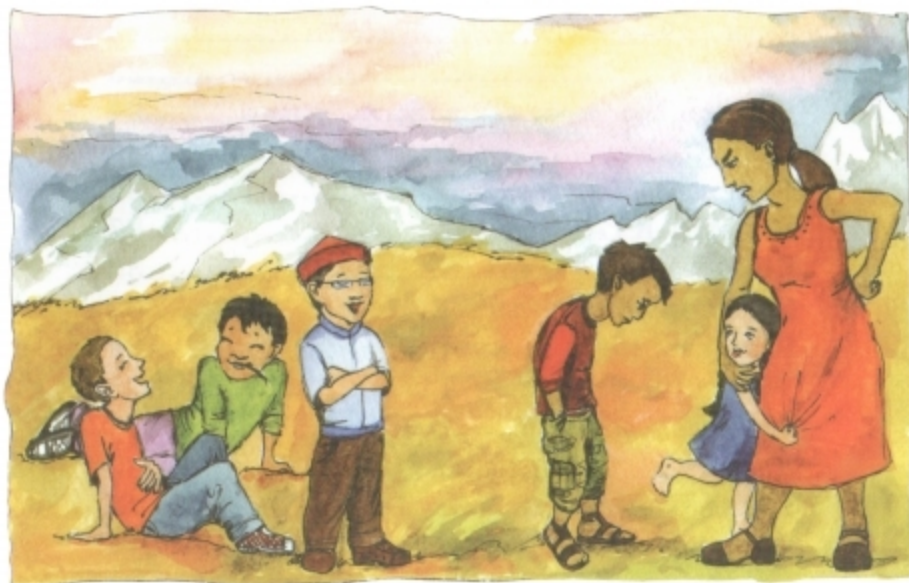
— Біздің үй-дің қой-ла-ры да а-қыл-ды,
— деп бөс-ті Е-сен. — О-лар да еш-кім-нің
ай-да-уын-сыз өз-де-рі-ақ үй-і-міз-ді та-уып
ке-ле-ді. Жыл-қы-мыз да со-лай...

Бір кез-де қо-лын-да шы-бы-ғы бар Е-сен-
нің ше-ше-сі кө-рін-ді.

— Ме-ні із-деп ке-ле-ді, — деп Е-сен қа-шу-
ға ың-ғай-лан-ды.

— Ит-тің ба-ла-сы! — де-ді Е-сен-ге ше-
ше-сі, — Қаң-ғы-бас! Са-бақ-ты кім о-қи-ды?
Кеш-ке де-йін о-йын-нан қо-лың бо-са-май-
ды, о-йы-ның о-сыл-ғыр!..

Е-сен ше-ше-сі-нің ал-ды-на тү-сіп а-лып,
о-ған жет-кіз-бей, а-я-ғын жыл-дам-жыл-дам
ба-сып, үй-і-не тарт-ты.

Ба-ла-лар жы-мың—жы-мың е-тіп, Е-сен-ді ма-зақ-тап жа-тыр.

— И-ә, мал-да-рың а-қыл-ды, үй-дің бе-тін көр-мей-тін а-қыл-сы-зы сен е-кен-сің ғой, — деп мәз-мей-рам бол-ды.

Ел мал-да-рын бө-ліп а-лып үй-ле-рі-не ай-дап ба-ра жат-қан-да, ше-ше-сі Е-сен-ді үйі-не қа-рай «ай-дап» ба-ра жат-ты...

МАЗМҰНЫ

ӘЛІППЕ.....	2
Елік.....	23
Көбелек.....	23
«Қ» әрпіне мысал.....	24
Піл.....	25
Түйе.....	26
ЖҰМБАҚТАР.....	27
Қанша қойым бар?.....	30
Мал төлдері танысты.....	32
Балықтың туған күні.....	34
Үйректің балапаны.....	36
Тасбақа.....	38
Қаланың баласы.....	40
Тапқырлық.....	43
Ақылды кім, ақылсыз кім?.....	46

«ӘЛПБИ. Анаммен оқып үйренемін» — балаларға арналған алғашқы кітаптар топтамасы. Ол балдырғандарды әріп және дыбыстармен таныстырады. Буынға бөліп оқу дағдысын қалыптастырып, ойлау қабілеттерін арттырады. Әрбір кітап қызғылықты тақпақ, жаңылтпаш, жұмбақ, өтірік өлең, әңгіме, ертегілерден тұрады.

**Авторы
Ескен Елубаев**

**Суретшісі
Алена Бережная**

**Бас редакторы
Қарлығаш Байғабылова**

**Редакторы
Үміт Зұлхарова**

**Көркемдеуші редакторы
Елена Козлова**

**Корректоры
Айгүл Болатханқызы**

**«Аруна» баспасының дизайн орталығы
Әсет Жұмаханов**

**© «Аруна Ltd.» ЖШС
050042, Алматы қ., Сүлейменов к-сі, 13 «А»
Тел./факс: (727) 30-95-399, 30-95-547, 30-95-548,
30-95-549, 30-95-551. Ұялы тел.: 8 701 786 21 46.
E-mail: aruna_ltd@mail.ru**

**www.aruna.kz сайтына кіріп, баспадан жарық көретін барлық өнімдермен, жаңа кітаптардың жарнамаларымен танысуларыңызға және ой-пікір бөлісіп, ұсыныстарыңызды жіберулеріңізге болады.
Біздің кітаптарды интернет-дүкенге тапсырыс жасау арқылы да ала аласыздар.**

ISBN 978-9965-26-516-7

ISBN 978-9965-26-516-7

9 789965 265167